

Domkirken 2025

Prosjektplan for restaureringen av
Stavanger Domkirke 2015-2025

STAVANGER KOMMUNE

1. Innledning

I 2025 fyller Domkirken 900 år – en ærverdig alder selv om kirkens nøyaktige byggeår ikke er kjent og årsdagen er litt usikker. Uansett er Domkirken den kirken i Norge som har vært lengst i kontinuerlig bruk. Bygget er også landets eneste katedral i romansk byggestil. Kirken er ikke den mest storslåtte i internasjonale sammenheng, men den blir desto mer interessant når man fordyper seg i byggets historie, detaljer og dens gåter. Vi vet nesten ingenting om vilkårene rundt byggingen, og vi vet heller ikke så veldig mye om byen eller dens beboere tidlig på middelalderen.

Domkirkens tekniske tilstand er generelt god, men den har samtidig et reelt restaureringsbehov. Forvitringen av klebersteinen er den største utfordringen. Noen plasser er det fare for at deler er så pass løse at de kan falle ned. Det er lenge siden at kirken har gjennomgått en omfattende og helhetlig restaurering med tanke på en langsiktig sikring av bygget. Vedlikehold har de siste årene skjedd som isolerte enkeltprosjekter med begrenset omfang. Siste gang at man gjennomførte en omfattende restaurering var 1860-1870 under von der Lippe og 1938-1962 under Fischer. Begge restaureringene har bidratt til å bevare bygget - men metodene som ble brukt har også skapt problemer for bygget og utfordringer for oss som skal jobbe med bygget i dag. Spesielt utstrakt bruk av jern i murverket og sementmørtel i fugene kan nevnes. Også i nyere tid har ikke alle valg som er gjort, vært like heldige for bygget. Et eksempel er oppvarmingssystemet i kirken.

Når en går i gang med et slikt prosjekt er det en viss fare for at ærefrykten for byggets alder og dens enestående verdi er så stort at det kan virke lammende. Eller at ambisjonene er så store at «forbedringer» forandrer byggets særpreg og egen logikk. For å unngå begge fellene har prosjektgruppen brukt en enkel rettesnor for å velge hvilke tiltak som anses som nødvendige og dermed inngår i prosjektplanen og på hvilken måte tiltak utføres:

*Alle tiltakene skal bidra til å bevare bygget i sin nåværende form for
framtiden med et perspektiv på minst 100 års holdbarhet.*

Med andre ord var det stort sett antikvariske og byggetekniske vurderinger som ga utslag den ene eller andre veien: Skal vi bevare det som er, skal vi skifte, fornye eller endre?

Et slikt prosjekt stiller store kunnskapskrav til alle involverte, både de prosjekterende og utførende må bli kjent med gamle materialer og håndverks-tradisjoner som delvis ikke er i bruk i Norge lengre. Før tiltak kan settes i gang trenges det forundersøkelser, godkjenning av Riksantikvaren eller til og med forskning. Middelalderens håndverker hadde en unik tradisjonsbåren kunnskap om de materialene og metodene de brukte. Noen arbeider ble utført kun i en bestemt årstid og de forskjellige håndverkerne jobbet side om side. Alle visste at det tar tid til å bygge en kirke.

Tålmodighet, kontinuitet og nøyaktighet er minst like viktig som kunnskap og et tilstrekkelig budsjett for restaureringen av Domkirken.

2. Bakgrunn

Medtatt i budsjettforslaget, godkjent med HØPen for 2014 – 2017:

«Det utarbeides en plan for restaurering, vedlikehold og et servicesenter for Stavanger domkirke til politisk behandling innen sommeren 2014. Planen legges til grunn for kommunens henvendelse til Staten om medfinansiering av restaureringsarbeidene.»

Ved 1. tertialrapportering 2014 er det opprettet et prosjektkonto med et eget budsjett på kr 2,5 mil. («Domkirken 2025»)

3. Målsetting

Målet er en plan for en fullstendig restaurering av Stavanger Domkirke fram til kirkens 900-års jubileum i 2025 og forslag til et byggeprogram for et servicebygg.

Prosjektplanen omfatter en oversikt over planlagte tiltak, kostnadskalkyler, en overordnet framdriftsplan, når kirken skal holdes stengt, forslag for prosjektorganisasjonen og viser avgjørende beslutningsveier/ lovkrav.

I planen inngår det også et forslag til formidlings- og forskningsarbeid parallell til restaureringsarbeidene og oppfølging etter 2025.

Byggeprogrammet for servicebygget inneholder bl.a. forslag til plasseringen av bygget, et romprogram samt et kostnadsestimat for et slikt bygg.

4. Premisser

Prosjektplanen baserer stort sett på restaureringsplanen for Stavanger Domkirke, utarbeidet av Arkitektkontoret Schjelderup & Gram på oppdrag fra Stavanger kirkelige fellesråd. Arkitektkontoret har også bidratt til den foreliggende prosjektplanen. Som eksperter ble det tilkalt forskjellige andre konsulenter som har også levert rapporter til restaureringsplanen, bla. UiS/Arkeologisk Museum (klebersteinsarbeider og smedarbeider).

Forsvarsbygg sin avdeling for restaurering har hatt en rolle som «ekstern tredje part» og ble brukt til kvalitetssikring av både valg av tiltak, metodene og kostnadskalkylene (se byggeinstruks for Stavanger kommune, pkt. 3.12, kvalitetssikring av prosjekter med en kostnadsramme over kr 100 mil.).

Prosjektplanen er laget i samarbeidet med Stavanger kirkelige fellesråd og Domkirkeutvalget som en tverrfaglig instans for bygget.

Hovedprinsipp for restaureringen som den er skissert i prosjektplanen er

bevaringen av kirken i sin nåværende tilstand og sikring for framtiden.

Endringer av interiøret eller eksteriøret er kun foreslått hvor de er nødvendig for å bevare kirken (for eksempel skifte ut oppvarmingssystem).

Kirken er automatisk fredet iht. Lov om kulturminner og har en helt unik verdi - ikke bare på grunn av alderen sin men også fordi Stavanger Domkirke har vært i bruk (tilnærmet) sammenhengende i snart 900 år. Automatisk fredning er den strengeste kategorien for vern av bygg og innebærer at alle forandringer krever godkjenning fra Riksantikvaren.

5. Historie

Stavanger Domkirke er bygd rundt 1125. Skipet er romansk og kirken er dermed den eneste romanske katedralen i Norge. Kor, tårnene og bispekapellet er bygd på 1300-tallet i gotisk stil og ble bygd etter en brann i kirken som ødela det opprinnelige koret. I løpet av århundrene har kirken gjennomgått en del endringer av både interiøret og eksteriøret. Spesielt kan det nevnes restaureringen på 1800-tallet. Under arkitekt von der Lippe ble bla. takstoler og takstein skiftet, sideskipenes vegger bygget høyere, interiøret «rensket», steingulvet og graver i kirken fjernet. Det er ikke alltid lett å skille det som er «originalt» fra det som er endret i senere epoker.

Kirkens ombygningshistorie er stort sett sporbar, men om selve byggingen på 1100-tallet vet vi nesten ingenting. Det finns mange artikler og avhandlinger om Domkirken, historien, enkelte bygningsdeler og perioder. Dessverre finns det ingen systematisk oppsummering som benytter seg av de forskjellige forskningsmetodene, for eksempel arkeologiske, bygningshistoriske, stilhistoriske, materialtekniske undersøkelser. En slik tverrfaglig utredning kunne gi nye og evt. overraskende resultater.

En spennende teori om Domkirkens byggehistorie lanseres bl.a. av den lokale amatørhistorikeren Finn Bringsjord. Han er blant dem som hevder at tårnet/våpenhuset i vest er eldre enn resten av kirken, sannsynligvis som et frittstående flukttårn som etter hvert ble en del av Domkirken. Vårt arbeid med vestfasaden har frembrakt en del indikasjoner som støtter denne teorien.

6. Tilstand og tiltak

I restaureringsplanen for Stavanger Domkirke (Schjelderup & Gram, 2013) er byggets tilstand og inventar utfyllende dokumentert. Hovedfokus ligger på tilstanden av kleberstein, murverk og elektroanlegget, klimatiske forhold og grunnforhold i kirken.

Stavanger eiendom har i tillegg til restaureringsplanen hentet inn noen rapporter/faglig innspill for å utdype noen uavklarte spørsmål.

Forsvarsbygg sin spesialavdeling «Nasjonale Festningsverk» ble brukt som en «sparringspartner» ved en kritisk gjennomgang av restaureringsrapporten. Tilbakemeldingen var at rapporten er (med noen få anmerkninger) solid og kompetent. Innspillet fra Forsvarsbygget ble brukt i det videre arbeidet, rapporten er vedlagt.

Prosjektgruppen har besøkt to lignende prosjekter for å lære av deres erfaringer: Mariakirken i Bergen og Nidarosdomen i Trondheim. Spesielt restaureringsverkstedene i Trondheim har opparbeidet seg kompetanse og kunnskap over mange år. Målet vårt er å bygge opp et stabilt nettverk av eksperter og håndverkere som kan bistå prosjektgruppen.

Vi lister i det følgende opp de viktigste (og mest kostbare) tiltakene som etter vår vurdering må inngå i prosjektet. En fullstendig oversikt av alle tiltak (restaureringsplan) og stipulert kostnad er lagt ved.

Klebersteinsarbeider

Kleberstein er brukt både innvendig og utvendig. Materialet er spesielt utbredt i skandinaviske bygg. Kvaliteten er sterkt varierende avhengig av sammensetning, renhet og bruddsted. Klebersteinens generelle fortrinn er at den er myk og lett å bearbeide, noe som medfører at ikke alle typer kleberstein tåler det røffe norske klima spesielt godt. En del av de nødvendige arbeidene skyldes altså rett og slett forvitring på grunn av klimapåvirkning over lang tid. Noen plasser, spesielt på østfasaden, har forvitring kommet så langt at det er fare for nedfall av ornamenter.

Et annet stort problem er utbedringer som er gjort på 1800-tallet og senere. Her er det i utstrakt grad brukt jern til innfesting av kleberen og forsterkning av murverket. Ved nedfukting vil jernet ruste og utvide seg. Slik rustsprenging er et problem som vi alt har møtt under restaurering av vestfasaden og vi antar at det blir en gjentakende utfordring i hele prosjektet. Jernet er oftest ikke synlig, men ligger skjult helt til overflaten sprekker.

Omfang av de stipulerte klebersteinsarbeidene baserer på en «worst case»-kalkyle som UiS/Arkeologisk museum har laget. Her er det et mål å redusere omfanget av stein som må byttes (både med tanke på kostnadene og bevaring av mest mulig originalmaterialet).

En stor usikkerhet er tilgjengeligheten av egnet stein. Per i dag er det ikke nok kleberstein tilgjengelig i åpne steinbrudd. Kostnaden for klebersteinen som er lagget inn i kostnadskalkylen er derfor ikke mer enn et grovt estimat.

Prosjektgruppen er i dialog med Nidaros Domkirkens Restaureringsverkstad (NDR) for å evt. åpne et steinbrudd i felleskap.

Murarbeider

Restaureringsrapporten konkluderer med at murverket stort sett er i god stand og krever ikke store akutte tiltak.

Eksperter for murverk i kalkmørtel er likevel enige om at sementpussen som ble brukt til refuging på 1950-tallet på sikt vil skade murene. Murene er bygd opp som en dobbel mur med naturstein på begge sidene med fyllstein og kalkmørtel i midten. Opprinnelig hadde murene også fuger og pusslag i kalkmørtel. Fordi man trodde at det krevde mindre vedlikehold ble kalkpussen først erstattet med en sementpuss. Denne ble tidlig på 1950-tallet fjernet av Fischer, men man beholdt sement i fugene. Sementfuger blir tette og harde og får omsider riss

(småsprekker) hvor vann kan trenge inn men slipper ikke ut igjen. Fuktigheten som fanges i muren kan bidra til å bryte ned bakenforliggende kalkmørtel.

Vi ser allerede slike skader, men ikke i stort omfang. Av teknisk-antikvariske grunner anbefaler likevel å fjerne sementfugene og refuge med kalkmørtel. Det er da også naturlig å kalkpusse veggene. Dette vil forebygge utvikling av alvorlige og kanskje irreversible skader på murverk som er bevart helt fra middelalderen.

Vi anbefaler å begynne med søndre tårn som et «forskningsfelt». Her er sementmørtelen allerede fjernet og tårnet sliter med fukt i veggene på grunn av manglende beskyttelse. Det er viktig å begynne med et avgrenset område for å finne de rette mørtelsammensetninger, metodene, håndverkerne, etc. Kalkpussen trenger ikke nødvendigvis være hvit, vi vet at for eksempel tilsetning av lokal sand har gitt pussene en særegen farge i forskjellige regioner. Her må det undersøkes eventuelle rester som finns og de må analyseres nøyaktig med tanke på blanding, herkomst av materialet etc.

Takarbeider

Det eksisterende taket er fra 1860, skiferen fra omtrent samme tid. På 1980-tallet ble taket lagt om, med ny takpapp og lekting, delvis ny skifer.

Store deler av skiferen trenger å skiftes på grunn av vanlig slitasje. Selve skifertypen finnes ennå i handelen, men størrelsen som er brukt er ingen standardmål og dyr i anskaffelse. Vi anbefaler derfor å skifte takskiferen i sin helhet og samtidig gå over til et standardmål (2cm kortere, ikke synlig). Samtidig må det skiftes deler av takbeslag, takrenner og nedløpsrør.

Teknisk utstyr

Det anbefales å skifte hele det elektriske anlegget. Anlegget er delvis foreldet og utvidet og lappet mange ganger. Et nytt anlegg øker også brannsikkerheten i kirken.

Oppvarmingen i dag er ovner som er festet oppunder taket. Det er bygningsfysisk uheldig. Systemet er veldig tregt, bruker mye energi og tørker luften i kirken på en skadelig måte. Verneverdig trevirke sprekker og tar skade (prekestol, epitafiene), orgelet lider også under det tørre inneklima.

Vi anbefaler å installere benkevarmere, et oppvarmingssystem som krever faste benkerader men som er brukt med god erfaring i mange andre kirker. Varmen kommer nærmere til de som besøker kirken og reduserer oppvarmingsbehovet. Temperaturen kan reguleres raskere, kan dermed generelt holdes på et lavere nivå og økes ved behov.

Inventar

Dessverre er lite av tidligere inventar bevart. Vi foreslår at dagens stoler byttes ut med faste benkerader. Samtidig kan det sammen med brukerne/ menigheten utvikles et helhetlig interiør som står i stil med det ærverdige bygget. Her tenker vi på korbenker og stoler, et kororgel, en ny alterring, utstillingsmonter, noen

lagringsmøbler. Vi anbefaler å lage 1:1 modeller som kan stilles ut i kirken før det tas en avgjørelse. Restaurering av prekestolen, epitafiene og maleriene er tatt med i budsjettet.

I motsetningen til restaureringen av bygget er det ikke tatt med kostnader for papirkonservering (restaurering av bibler) og restaurering av sølvtøy og tekstiler

Vi mener at et prosjekt i regi av Stavanger eiendom kun omfatter fast inventar.

7. Kostnader

Basert på tiltak nevnt foran estimerer Stavanger eiendom totalkostnadene for restaureringen på cirka **kr 307 mill.** Vedlegg 1 viser en oppstilling av kostnadene.

Kostnadsestimatet er befengt med en forholdsvis stor usikkerhet (sammenlignet med andre byggeprosjekter). Restaureringsrapporten og kostnads kalkylene baserer seg stort sett på tilstandsvurderinger som er utført rent visuelt, dvs. uten at konstruksjonene ble åpnet/ skadet. En slik non-destruktiv tilstandsanalyse er i tråd med «skikken» når man har det med så verdifulle bygg å gjøre. Så lenge det ikke er avklart om og når det skal settes i gang med restaureringen er det vanlig ikke å røre (skade) bygget i størst mulig grad.

Under arbeidene med vestfasaden ble det gjennomført en del undersøkelser og vurderinger mens konstruksjoner og bygningsdeler var tilgjengelig. Det gjorde det mulig enten å bekrefte konklusjonene fra restaureringsrapporten eller revidere disse. Alle tilstandsvurderinger er laget av eksperter med størst mulig nøyaktighet, men man må være innstilt på at også disse vurderingene må evt. revurderes straks mer informasjon er tilgjengelig. En del av prosjekteringen kan rett og slett først skje nå byggeprosjektet er påbegynt.

Som nevnt tidligere utgjør klebersteinsarbeidene en stor post i restaureringsbudsjettet. Arbeidene med vestfasaden har vist at kalkylene som arkeologisk museum har laget er nøyaktige og pålitelige. Vi har dessverre en stor usikkerhet ved kostnadene for selve klebersteinen, siden det per dags dato ikke er funnet en leverandør for de store mengdene kleberstein som trengs.

I motsetning til andre prosjekter er det ved restaurering ikke tilrådelig å inngå fastkontrakter med hverken rådgiver eller entreprenører. Oppgavene kan - med noen få unntak - ikke beskrives nøyaktig nok til at det er mulig å hente inn faste priser. Det bidrar også til økonomisk usikkerhet. Posten for «reserve/ margin» er derfor betydelig større enn i vanlige prosjekter.

8. Risikovurdering

Restaureringsprosjekter av denne typen har alltid en forholdsvis stor risiko i forhold til kostnadene.

Noen viktige faktorer for kostnadsusikkerhet er:

- Kvaliteten av tilstandsanalysene og uoppdagede skader

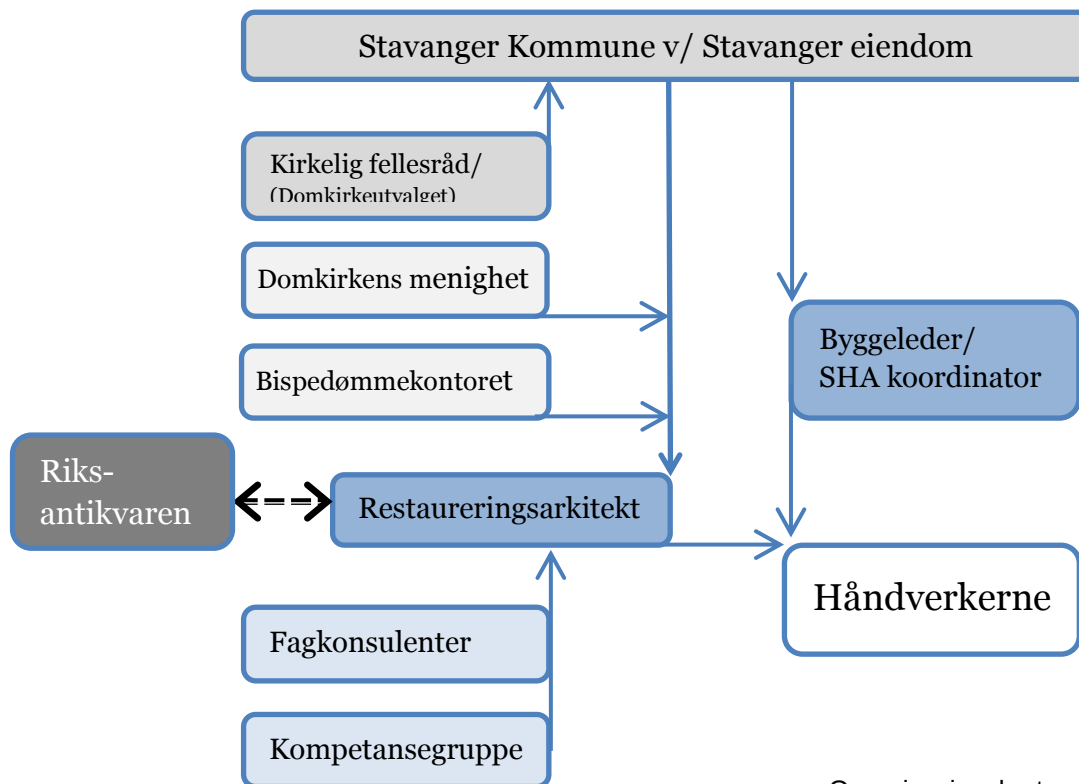
- Kvaliteten/nøyaktighet av kostnadskalkyler
- Metoder og materialer som brukes er ikke «common practise»
- Anskaffelser som fokuserer mest på kvalitet/kompetanse, lite på pris

Vi har prøvd å minske usikkerheten ved å engasjere Forsvarsbygg for å kvalitets-sikre både tiltakene og kostnadene. Allikevel må vi være klare over at kalkylene ikke er mer enn grove estimater. Sammenlignbare priser er så få at de har nesten ingen statistisk verdi.

Risikoen i forhold til framdriften er totalt sett liten på grunn av den lange prosjekt-horisonten. Den mest kritiske fasen er den perioden hvor kirken må holdes stengt. For menigheten og offentligheten er det viktig å få pålitelig informasjon om stengetid/gjenåpning av bygget. Kompetent byggeledelse må være nøkkelen til suksessen.

9. Prosjektorganisasjon og ansvarsforhold

Vi har nevnt tidligere at Domkirken er automatisk fredet iht. Kulturminnelovens §4. Alle endringer ved slike bygg er i utgangspunktet forbudt. Riksantikvaren har myndighet til å avgjøre hvilke tiltak kan gjennomføres på hvilken måte.

Organisasjonskart

Stavanger eiendom representerer byggherren (prosjekteieren) og stiller prosjektleder. Prosjektlederen har ansvar for økonomien, framdriften og håndtering av kontraktene i prosjektet.

Stavanger kirkelig fellesråd som byggeier og **Domkirkeutvalget** som tverrfaglig organ som administrerer bygget, skal godkjenne planlagte tiltak.

Domkirkens menighet som bruker skal få mulighet til å påvirke iht. behovene sine.

Bispedømmekontoret er godkjenningsorgan for bygg/ rom til liturgiske formål og skal dermed godkjenne planlagte tiltak som medfører endringer i bygget eller inventaret.

Riksantikvaren er den vernemessige instans som skal godkjenne alle tiltak som ønskes gjennomført. Dvs. at det må søkes om tillatelse før tiltak kan settes i gang med en redegjørelse for valg av omfang, metoder, materialer etc., og både bygningsdeler før gjennomføring og gjennomføring av arbeidene må dokumenteres.

Det leies inn en **restaureringsarkitekt** for hele prosjektets varighet. Rollen som ansvarlig søker iht. Plan- og bygningsloven utvides med ansvar iht. bestemmelsene i Kulturminneloven. Dvs. at overordnet ansvar for at det ivaretas alle vernemessige, bygningsmessige, dokumentariske, kvalitative, estetiske etc. krav som stilles i forbindelse med byggets vernestatus plasseres hos restaureringsarkitekten. Det omfatter også hovedansvaret for nødvendige søknader til relevante instanser. Restaureringsarkitekten kan i tillegg få ansvar for kontakt med presse og media, noe formidling og et grafisk profil for prosjektet.

Byggelederen har ansvar for forholdene på byggeplassen, er SHA-koordinator i utførelsesfasen iht. Byggherreforskriften og bidrar til kontroll av den håndverksmessige kvaliteten på byggeplassen.

Innleide **konsulenter/ eksperter** sørger for faglig kompetanse på alle fagområder som inngår i restaureringen. Hver konsulent har ansvar for sitt fagområde.

For alle områder som er nevnt ovenfor er det viktig med personalkontinuitet. Avtaler som inngås omfatter ideelt sett hele prosjektiden fram til 2025. Avtalene kan sies opp av oppdragsgiveren i tilfellet at en saksbehandler som evt. slutter i et firma ikke kan erstattes av en person med tilsvarende kompetanse/ erfaring.

I tillegg til «vanlige» konsulenter skal det bygges opp en **kompetansegruppe** for Domkirken. Vi tenker på eksperter som kunsthistorikere, advokater, håndverkere etc. Disse tilkalles punktuelt, nå det er behov for deres spisskompetanse.

Det er siktet til samarbeid med Arkeologisk museum/UiS ved formidling/ forskning, se avsnitt om formidling og forskning.

10. Gjennomføringsstrategi

Restaureringen kan deles inn i forskjellige prosjektfaser, grovt sett kan en skille mellom utvendige og innvendige arbeider (noen av arbeidene ligger på et grensesnitt, som for eksempel vinduer og dører).

Pga begrenset prosjektmidler i **2015** foreslår vi å begynne på østsiden med klebersteinsarbeidene og med planlegging av arbeidene framover.

Fra **2016** kan vi begynne med murarbeidene på sørsiden (Søndre tårn, klebersteins- og murarbeidene ved koret, skipet og våpenhuset). Arbeidene avsluttes med utskifting av takstein og beslag på den søndre siden.

De innvendige arbeidene krever at kirken stenges inntil to år. Konsulentene anbefaler å bruke en lang grundig prosjekteringstid for så å gjennomføre alle innvendige tiltak samlet. Dette er tenkt gjennomført i 2019/ 2020.

Fra **2021** fortsetter en med de utvendige arbeidene på nordsiden. (klebersteins- og murarbeidene ved koret, skipet og våpenhuset, utskifting av takstein og beslag).

En orienterende framdriftsplan gir et første inntrykk av inndelingen i forskjellige byggefaser. Framdriftsplanen må tilpasses til faktiske bevilgninger i HØPen.

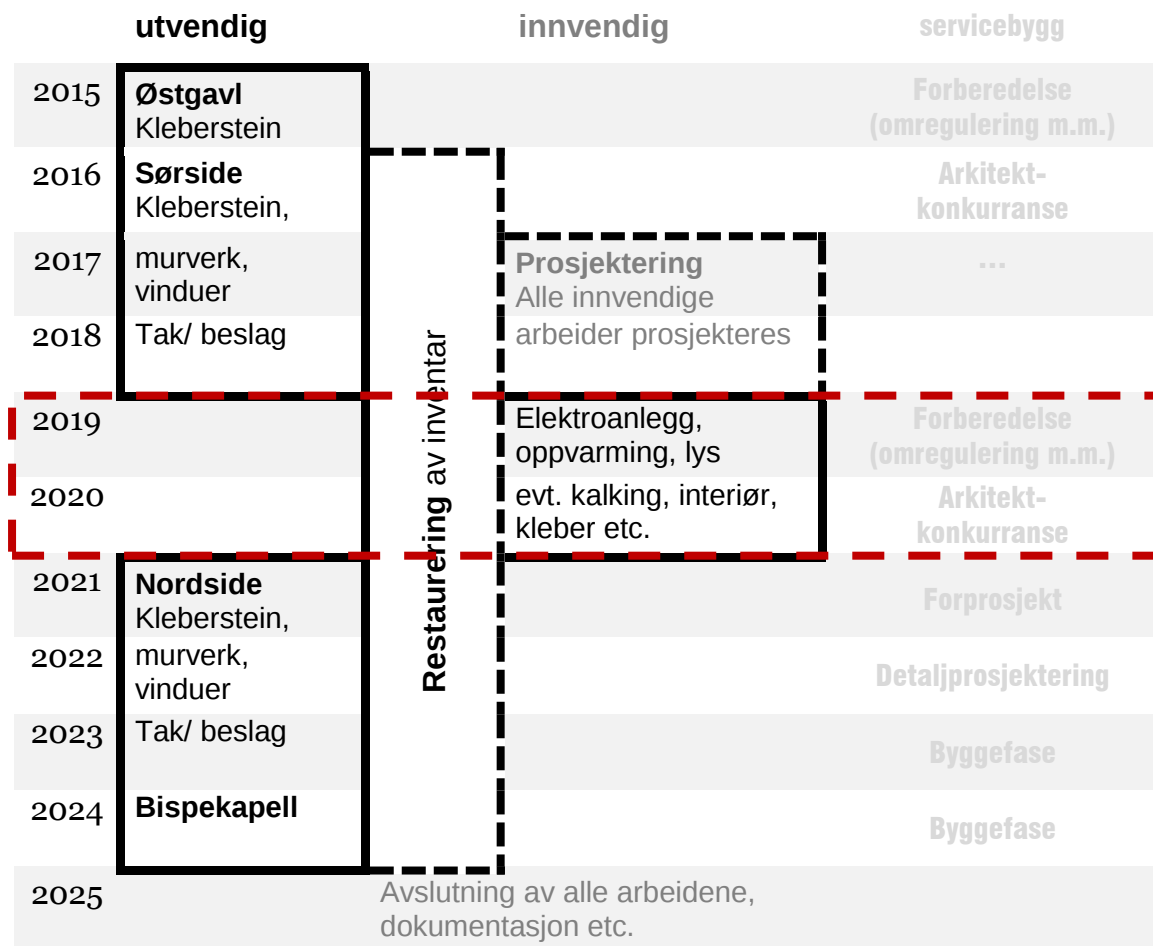
Som gjennomføringsmodell virker **delte, byggherrestyrte entrepriser** som mest hensiktsmessig. Både konsulenter og entreprenører må «håndplukkes» til en slik oppgave innenfor rammene som Lov og forskrift om offentlige anskaffelser setter.

For å sikre kontinuitet og kvalitet i prosjektet anbefaler vi å inngå **avtaler** som omfatter hele prosjektperioden for både konsulenter og håndverker/ konservatorer. Aktørene kan dermed tilkalles etter behov uten at det må utlyses nye anbudskonkurranser.

Prosjektet ønsker å styrke og utvide **lokal kompetanse** både på håndverks- og konsulentnivå. Ikke bare i Stavangerregionen er det en utfordring at kunnskap av tradisjonell håndverk og tradisjonelle byggemetoder går tapt. For å kunne utføre restaureringsarbeider på den rette måten er det essensiell viktig å ha tilgang til slik kompetanse.

11. Orienterende framdriftsplan

Den følgende framdriftsplanen baserer på ønsket framdrift for å komme i mål til 2025. Framdriften må eventuell tilpasses til de beløpene som bevilges i HØP.

kirken er stengt

Ark

alternativt opplegg for
servicebygget

Det er satt av to år til prosjektering av de innvendige arbeidene. Noen forhold i kirken er ikke kartlagt utfyllende nok, for eksempel klimatiske forhold og hensiktsmessige tiltak. En ny innredning med nye benker/ stoler i koret og skipet forutsetter en god og tidkrevende designprosess i samarbeidet med byggets brukere.

Også for tekniske installasjoner finnes det ingen standardløsninger, for eksempel må det elektriske anlegget byttes ut i sin helhet.

For servicebygget regner vi med en samlet prosjekterings- og byggetid på cirka 6 år. Prosjektet krever blant annet omregulering og arkeologiske forundersøkelser. For å kunne ferdigstille bygget til 2025 anbefaler vi oppstart av forberedelsene senest i 2019, men helst i 2018.

12. Politisk behandling

Den vanlige saksgangen i den politiske behandlingen av byggeprosjektene våre er at vi legger fram et forprosjekt som viser arkitektoniske og tekniske løsninger for det aktuelle bygget sammen med en kostnadskalkyle og en framdriftsplan. Etter gjennomføringen av anbudskonkurransene legges det fram en evt. revidert kostnadsoppstilling.

Som nevnt tidligere er det ved et restaureringsprosjekt av denne kompleksiteten vanskelig å prosjektere alle tiltak før alle skader er avdekket. Det kan oftest først skje nå arbeidene settes i gang, når stillaset er på plass, når bygningsdeler kan åpnes og undersøkes nærmere. Kostnadsoppstillinger etter anbud er ikke spesielt informative hvis vi som foreslått inngår kontrakter som honoreres etter medgått tid, dvs. etter faktisk time- og materialforbruk (se avsnitt om gjennomføringsstrategi).

Vi foreslår derfor i stedet for et forprosjekt og en kostnadsoppstilling etter anbud, at Stavanger eiendom ved prosjektlederen rapporterer prosjektstatusen med jevne mellomrom, evt. årlig eller halvårlig, alt etter ønske av KMU. Her skal det rapporteres om framdriften, kostnader i forhold til framdriften og en oppdatert forventet totalkostnad for prosjektet.

Sluttregnskapet lages iht. Stavanger Kommune sin byggeinstruks.

13. Formidling og forskning

Stavanger Domkirke står i offentlighetens fokus, det viser bl.a. reaksjonene på avisartikler og media ellers. Bygget står også fysisk midt i sentrum av Stavanger og den planlagte restaureringen kommer til å ta plass i byen. Med et budsjett på cirka kr 307 mill. kommer den til å være kostbar. Vi mener derfor at det er viktig med en god og kontinuerlig formidling av de pågående arbeidene. Vi oppfatter det som en glimrende mulighet og en plikt til å vise hva skattepengene blir brukt til.

Arkeologisk museum har på oppdrag av Stavanger eiendom utarbeidet et formidlingskonsept for restaureringsarbeidene. Det består av stort sett to hovedområder: kontinuerlig informasjon (f.eks. nettside, touch screen utenfor bygget, app, informasjon av turistkontoret etc.) og opplevelsen av byggearbeidene tilrettelagt for forskjellige målgrupper. Forslaget er årlige «Domkirkedager» med foredrag, omvisninger, stillasvandring, steinhoggerworkshop etc. Her skal alle som er involvert i prosjektet bidra og åpne verkstedene og byggeplassen for å gi innsyn til flest mulig. En mulig koordinator av alle aktivitetene er Arkeologisk museum UiS. I tillegg har vi opprettet kontakt med Engøyholmen kystkultursenteret og skal i det videre arbeidet vurdere om samarbeid om formidling av gamle håndverkstradisjoner kan være fruktbar for begge parter.

En mer utfyllende beskrivelse av formidlingskonseptet er vedlagt.

Stavanger Eiendom planlegger å søke om midler til forskning som står i sammenheng med restaureringen. Forskning som setter et søkelys på tradisjonell materialbruk og håndverksteknikker kan føre til en kunnskapsøkning som er interessant for vedlikeholdet av Domkirken men også lignende kirker i regionen, evt. i hele landet.

Arkeologisk museum UiS vil være partneren vår som har den nødvendige fagkompetansen til å gjennomføre et slikt forskningsprosjekt. Planen er å søke om regional kvalifiseringsstøtte (inntil 200.000 kr.) i løpet av høsten hos det Regionale Forskningsfond Vestlandet. Den regionale kvalifiseringsstøtten gir midler som kan brukes til utvikling av en konkret problemstilling og en prosjektbeskrivelse for videre forskning som gjennomføres parallell med byggearbeidene. Det Regionale Forskningsfond Vestlandet kan bevilge inntil 3 mill. kr. under programmet «offentlige utviklingsoppgaver på Vestlandet».

Stavanger Kommune har gode erfaringer fra slike forskningsprosjekter, for eksempel i sammenheng med legionella forebygging.

14. Oppfølging

Vi anbefaler at det i løpet av prosjektperioden utarbeides et konsept for det framtidige vedlikeholdet av Domkirken.

I dag ligger ansvaret for løpende vedlikehold hos Stavanger kirkelige fellesråd. Stavanger Kommune har de siste årene avsatt et budsjett på kr 1 mill. til dette formålet. Ved mer omfattende tiltak har Stavanger eiendom fått i oppdraget å gjennomføre arbeidene i form av enkeltprosjekter finansiert via bevilgninger i HØP.

Etter vår mening er det ønskelig at både vedlikehold og større tiltak planlegges og gjennomføres av samme organisasjonen. I Trondheim er det for eksempel Nidaros Domkirkens restaureringsverksted (NDR) som er ansvarlig for hele vedlikeholdet av kirken og Erkebisppegården samt formidling av byggenes historie. NDR er i tillegg et nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygg i stein. Organisasjonen mottar statlige midler for å kunne ivareta oppgavene sine. Fordelen er at arbeidene kan planlegges langsiktig og helhetlig. Kompetanse kan bygges opp systematisk og ved bruk av egne ressurser. Konflikter mellom forskjellige interesser kan unngås ved kontinuerlig samarbeid.

Mulige aktører i en slik organisasjon er Stavanger eiendom, Stavanger kirkelige Fellesråd og Arkeologisk museum UiS. Et forslag til en organisasjonsstruktur utarbeides. Muligheter for kontinuerlig statlig støtte og finansiering generell undersøkes.